

+ Her er alle normale
På højskole med og uden handicap

+ Nemmere for alle
Mød en koordinerende
sagsbehandler

Ungeliv
Almindeligt og anderledes

THOMAS GRUBER

FRA MIN STOL

Forhøj kreditten

”Problemet med overgangen er, at der ikke er nogen overgang! Den skal etableres.”

Sådan beskriver afdelingschef Tine Lyhne her i bladet en af de helt centrale udfordringer, som man har baksat med i Kolding Kommune – og helt sikkert kender mange andre steder også. Næmlig at en handicapsag risikerer at gå i stå og skulle starte forfra, når der skal skiftes fra børne- til voksenområdet. Et helt team af hjælpere er måske på banen. Men hvis ingen koordinerer indsatsen, risikerer familien at skulle give de samme oplysninger igen og igen og føler sig i værste fald ’sendt rundt i systemet’. Og tiden, den går bare – dyrebar tid, når man er ung og gerne vil have fuld fart på livet.

Den slags erfaringer sætter sig spor i familien. ’Kommunen’ bliver dem, som aldrig har styr på noget som helst. Og så må man jo holde dem i ørene, hellere ringe til sagsbehandleren en gang for meget end for lidt. En af konsekvenserne af mangelfulde overgange og utilstrækkelig koordination er altså ofte dårlige relationer til kommunen – og dermed sagsbehandlere, der overbebyrdes med telefoner og mails fra mistroiske borgere, der ’brokker sig’.

At arbejde fokuseret med koordination og velfungerende overgange er ikke gratis; ikke på kort sigt i hvert fald. Det er et stykke organisatorisk udviklingsarbejde. Men – som man også kan læse her i bladet – muligheden for gevinst er til gengæld stor. For hvis der er styr på sagsforløbene, så forhøjes kommunens kredit hos den unge og familien. Og den kredit – i form af gensidig tillid, forståelse og tålmodighed – er guld værd i det lange forløb, som ofte ligger forude, når en ung med handicap fylder 18.

Thomas Gruber
Chef for Handicapheden
Servicestyrelsen

TEMA

Ungeliv

” Selv unge med Downs syndrom er indbyrdes meget forskellige, de har faktisk ikke andet til fælles, end at de alle har lige det dér ekstra kromosom!

Kim Rasmussen, RUC

s. 20

KOLOFON

Social Fokus · Udsat, august 2009 / 1. årgang

© Servicestyrelsen og forfatterne

Synspunkter, der kommer til udtryk i interview, kommentarer o.l. er ikke nødvendigvis dækkende for styrelsen.

Redaktion: Ole Worregård (ansv.), Sanne Bertram (redaktør) og Trine Frederiksen (journalist). Fagkonsulenter: Bo Jensen, Martin Sandø og Elisabeth Nørgaard Andreasen

Design og tryk: Datagraf

Forsidefoto: Mette Krull

Oplag: 5.000

ISSN: 1903-6221 Social fokus. Handicap (trykt) ISSN: 1903-6426 (online)

Social Fokus udkommer som fire serier – om ældre, udsatte, børn & unge og handicap. Hver serie kommer to gange om året. Du afgør selv, hvilke serier du vil have. Tegn gratis abonnement på www.servicestyrelsen.dk/socialfokus

Redaktionen kan kontaktes på kommunikation@servicestyrelsen.dk

Servicestyrelsen er en offentlig rådgivnings- og udviklingsorganisation. Vi arbejder for at skabe bedre sociale forhold for socialt udsatte børn, unge og voksne, mennesker med handicap samt ældre. Servicestyrelsen er en del af Indenrigs- og Socialministeriet.

Servicestyrelsen, Edisonsvej 18, 5000 Odense C, tlf. 72 42 37 00

På lige fod

Med Dennis og Charlotte på Egmont Højskolen

s.11

- 8 Ung med handicap**
Samme drømme, andre udfordringer
- 14 Den svære overgang**
Fra barn til voksen i kommunens regi
- 16 Kald det kærlighed**
Udviklingshæmmede har også en seksualitet
- 18 Unge fortæller**
Citatomosaik
- 19 Veje til selvbestemmelse**
Nye redskaber, så unge selv kan råde
- 20 Drømmene og hverdagslivet**
Vi understreger afvigelserne. Interview med lektor Kim Rasmussen, RUC
- 22 Kort nyt**
– Ungeliv

s.8-23

UDEN FOR TEMA

- +** **Vi ringer til Dina**
Når en borger rammes af fx sclerose, er Dina på pletten. Hun er koordinerende sagsbehandler i Lyngby-Taarbæk.

s.6-7

FASTE TING

- 4 Kort nyt**
– fra Servicestyrelsen og videnscentre
- 24 Bagsiden**
Når båndet knækker. Kommentar af Isak Kornerup Houe, Sammenslutning af Unge Med Handicap

En ny faglighed?

KOGNITION OG NEUROLOGI

Videnscenter for Bevægelseshandicap afholder konference 10. november 2009 på Vingstedcentret. Her sættes der spot på det, centret kalder det nye neuro-paradigme. Nemlig det stærke fokus på kognition og neurologi, der i disse år præger de socialfaglige og (special)pædagogiske felter. Udviklingen påvirker i høj grad også handicapområdet. Blandt oplægsholderne er professor Lars-Henrik Schmidt, professor Albert Gjedde og direktør Mogens Wiederholt.

Magt -anvendelse

DIALOGMØDER

Servicestyrelsen arrangerer her i efteråret fem dialogmøder om magtanvendelse. Møderne vil handle om de muligheder, der er i samspillet mellem myndighed og praksisfelt. Der er især fokus på kvalificering af sagsbehandlingen og udvikling af den pædagogiske indsats.

Dialogmøderne henvender sig til sagsbehandlere og ledere på myndighedsniveau samt ledere på leverandørniveau. Møderne gennemføres med høj grad af deltagerinvolvering, og lovgivningen relateres til praksis. De konkrete daglige udfordringer vil danne rammen for dialog og udvikling.

Dialogmøderne afholdes i København 22. september, Ålborg 2. oktober, Silkeborg 27. oktober, Fredericia 9. november og Ringsted 16. november. Der er en deltagerbetaling på 620 kr.

VOLD OG HANDICAP

TILGÆNGELIGHED PÅ KRISECENTRE

Voldsramte kvinder kan have et handicap; evt. som følge af volden. Eller de kan have handicappe børn. Krisecentrene bør derfor også kunne rumme mennesker med handicap.

Nyt hæfte giver viden og inspiration, til hvordan krisecentrene kan blive mere tilgængelige for handicappede. Hæftet *Kvinder og børn med handicap på krisecenter - veje til tilgængelighed* er udarbejdet af Servicestyrelsen for LOKK, Landsorganisationen af Kvindekrisecentre. Det kan bestilles i trykt udgave på mail sekretariat@lokk.dk eller downloades fra Servicestyrelsens hjemmeside.

Børn med høretab

GUIDES TIL FORÆLDRE OG SKOLE

Videnscenter for Hørehandicap har i samarbejde med to talehørekonsulenter lavet to vejledninger om børn med høretab i folkeskolen. Vejledningerne henvender sig til forældre og skole og giver information og en række anbefalinger om bl.a. skolevalg, støj, afgangsprøver og tekniske hjælpemidler.

Det er tanken, at vejledningerne kan være med til at hjælpe forældre og skoler til at skabe gode forudsætninger for en vellykket inklusion af børn med høretab.

Ældre udviklingshæmmede VIDENSINDSAMLING

Antallet af ældre udviklingshæmmede er tilsyneladende stigende. Men vi har ikke specifik viden om den demografiske udvikling, og den skal tilvejebringes. Det skal også vurderes, hvilken indsats kommunerne fremover skal tilbyde denne målgruppe. Det gælder især støtte-, bo- beskæftigelsestilbud.

Det er baggrunden for et mindre projekt hvor Servicestyrelsen i samarbejde med Jysk socialforsknings- og evalueringssamarbejde (JYFE) vil indsamle viden om ældre udviklingshæmmede. Foreløbig er der nedsat en arbejdsgruppe, og her i august/september vil de kommunale handicapchefer blive kontaktet for inddragelse af deres viden. Vidensindsamlingen vil også inddrage en række videnscentre o.l.

For yderligere oplysninger eller videregivelse af viden kan man kontakte konsulent Anne Skov mail ask@servicestyrelsen, tlf. 57 67 46 46

Foto: Mette Krull

Udvikling i botilbud

PULJE PÅ 24 MIO.

Indenrigs- og Socialministeriet udmelder en ansøgningspulje på 24 mio. kr. til kvalitets- og kompetenceudvikling i botilbud (efter Servicelovens §§ 107-108 og tilsvarende boliger efter almenboligloven). Puljen er del af en satspuljebestilling på 50 mio. kr. til styrket indsats i botilbuddene i årene 2008-2011. Formålet er en forbedring af beboernes livsvilkår.

Ansøgningsfristen er 1. november 2009.

 SERVICESTYRELSEN.DK/UDBU

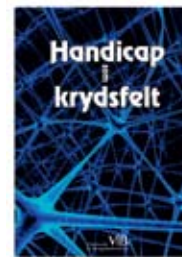
Hvad er handicap?

NY ARTIKELSAMLING

Er man handicappet, hvis man føler sig sådan? Hvis man modtager særlige handicap-ydelser af kommunen? Skal man have en diagnose? Eller er handicap noget, der opstår i mødet mellem individ og miljø – og altså situationsbestemt? Det er et af de mange emner, der tages i antologien *Handicap som krydsfelt*.

I artiklerne diskuteres bl.a., hvordan velfærdspolitik hænger sammen med ideologier og definitioner, og hvordan en biomedicinsk forståelse af handicap mødes med en social og inklusiv tilgang. Det er af en af pointerne i bogen, at handicap ikke er en 'specialsektor' for sig selv. Men derimod et dynamisk begreb, der hele tiden forandrer sig – og i samspil med både forskning og praksis.

Bjarne Bjelke Jensen: *Handicap som krydsfelt*. Videnscenter for Bevægelseshandicap 2009. 156 sider, 100 kr.

 VFB.DK

Mads har autisme

NY BØRNEBOG

Mads har autisme og går i børnehave. Og selv om han er anderledes, har han mange venner i børnehaven. Han bedste ven fortæller om, hvad Mads er god til, og hvad han har svært ved.

Det kan være vanskeligt at forklare, hvad autisme er. Det er endnu sværere at forklare det til små børn. Men med denne bog ved hånden er du godt på vej. Med enkle ord og farverige billeder fortæller forfatteren om nogle af de vanskeligheder, små børn med autisme har. Men også om, hvad der kan være deres styrker.

 AUTISME.DK

Netværk om netværk

DIALOGMØDER FOR MEDARBEJDERE

Er du ansat i et kommunalt eller regionalt tilbud, og arbejder du professionelt med netværksdannelse for borgere med et handicap? Kunne du tænke dig at sparre med kolleger i dit område, der gør det samme? Så er du måske interesseret i at deltage i indledende dialogmøder om etablering af medarbejdernetværk forskellige steder i Danmark. Servicestyrelsen arrangerer tre regionale møder her i efteråret for at sætte endnu mere skub i indsatsen med borgerens sociale netværk. Møderne finder sted:

• **Aalborg**
15. september

• **Odense**
17. september

• **Silkeborg**
4. november

Møderne afholdes på baggrund af et tilsvarende møde i foråret på Sjælland. Det viste en bred opbakning til tanken om et sådant medarbejdernetværk øst for Storebælt, og det er derfor nu ved at blive etableret.

 SERVICESTYRELSEN.DK

Rette handlinger på rette tid har stor betydning, når mennesker rammes af en hjerneblødning, sclerose eller anden alvorlig sygdom. Såvel dem, det sker for, som fagpersonerne rundt om, har brug for et fast holdpunkt, når der sættes ind for at mindske følgerne.

Det har Dina Kreiner-Møller erfaring med. Hun er socialrådgiver i Lyngby-Taarbæk kommune, der siden 2007 har været med i et projekt om *Den koordinerende sagsbehandler på handicapområdet* (se boks). Projektet skal sikre den bedste, enkleste og hurtigste sagsbehandling – til gavn for borgeren, naturligvis, men også for kommunen.

Som eksempel på de borgersager, Dina Kreiner-Møller arbejder med, kan man forestille sig en 40-årig kvinde, 'Gitte', der pludselig får en blodprop i hjernen og hasteindlægges. Hun har job, samlever, to hjemmeboende børn, et vespillende fritidsliv og et godt netværk. Den første tid ved ingen, hvor invalideret hun bliver. Én ting er dog sikker: Hun har et rehabiliteringsforløb foran sig, der vil tage mange måneder. Måske får hun brug for permanent støtte. Der er derfor god grund til så tidligt som muligt at inddrage en af kommu-

nens koordinerende sagsbehandlere som fx Dina Kreiner-Møller.

"Min første opgave er at få overblik over, hvad der er brug for. Jeg skal finde ud af, i hvilken retning sagen går," fortæller Dina Kreiner-Møller, der før har arbejdet med koordinerende metoder både i Frederiksborg Amt og på Glostrup hospital.

Koordinationsmøde

"Når jeg har fået overblikket, og borgeren – 'Gitte' – er nået dertil, at vi skal sætte ind med hjælp, indkalder jeg de fagpersoner, der er brug for. Det kan fx være en medarbejder fra sygedagpenge, en hjælpemiddelkonsulent, en fysioterapeut, en psykolog og en socialrådgiver for blot at nævne nogle."

På et koordinationsmøde får alle fagpersoner de samme informationer og laver aftaler om, hvem der gør hvad hvornår. Det hele samles hos koordinatoren, som de enkelte medarbejdere løbende skal melde tilbage til.

"Koordinatoren har det store arbejde i sagen," fortsætter Dina Kreiner-Møller. "For alle andre letter det arbejdet og sikrer, at der hele tiden er en tovholder på sagen. Undervejs skifter fagpersonerne, så

de relevante mennesker er inddraget på det rette tidspunkt. Sagen afsluttes måske som sygedagpengesag og bliver en pensions- eller revalideringssag – alt efter, hvordan det går 'Gitte'. Der kan være brug for flere hjælpemidler, fx en handicapbil. Det involverer en ny medarbejder. Vores medarbejdere bliver jo stadig mere specialiserede, og ofte er der nogen, der kun arbejder med en enkelt eller to paragraffer i en lovgivning. Der kan også være brug for kontakt til jobcentret med henblik på fleksjob, eller for at sikre, at 'Gitte' fortsat har et netværk i form af foreningsliv eller noget andet".

Kræver erfaring

Koordinatorens centrale rolle gør det nødvendigt at have overblik over de mange forskellige fagpersoner, der er i en sag. Det er derfor nødvendigt at 'være ekspert i det generelle', som Dina Kreiner-Møller formulerer det.

"Det kræver et kendskab til kommunen og til lovgivningen, som man kun får gennem erfaring," siger Dina Kreiner-Møller, der da heller ikke lægger skjul på, at det kan være en vanskelig rolle for nye medarbejdere i en kommune at påtage sig.

"Vi har gode erfaringer med koordineret sagsbehandling, men vi

Vi ringer til **Dina**

Når en borger rammes af sclerose, hjerneblødning eller anden alvorlig sygdom, involverer det ofte mange forskellige fagpersoner. Det letter arbejdet for alle, når der er en fast tovholder i kommunen. Det er erfaringen i Lyngby-Taarbæk, der arbejder med koordineret sagsbehandling.

har også fået mange nye medarbejdere her i foråret. Det har vanskeliggjort arbejdet noget, fordi nye medarbejdere først skal ind i arbejds-gangene, inden vi kan pålægge dem så vanskelig en opgave. Det har vi prioriteret at arbejde videre med i efteråret, fordi det er en vigtig og i længden arbejdsbesparende måde at arbejde på.”

Større tryghed

Det faktum, at en koordinator sikrer bedre brug af ressourcerne, og at rette handling sker på rette tid, giver større tryghed for de mennesker, sagen drejer sig om.

”Både den borger, der bliver syg, og familien vil typisk have har meget kaos og mange spørgsmål undervejs. Men de ved, at det altid er mig, de skal henvende sig til i kommunen. Jeg kan ikke svare på alle spørgsmål selv, men jeg kan fortælle dem, hvem de skal tale med, og formidle kontakten.”

Heldigvis er ikke alle sager så store som i eksemplet. Mindre sager involverer færre personer og kører kortere tid.

”De 15 omfattende sager, vi har prøvet af i projekt *Den koordinerende sagsbehandler*, har helt sikkert kørt bedre, end de ellers ville have

gjort. Arbejdet skal gøres under alle omstændigheder, og vi ser i kommunerne alt for ofte sager, der går i stå. Det sker også for ofte, at de forskellige indsatser kompromitterer hinanden, fordi der er uklarhed om, hvem der gør hvad og hvornår, så tingene bliver nogle gange udført i en uhensigtsmæssig rækkefølge. Det kan man forebygge med koordineret sagsbehandling”.

Sagen til dørs

Når det er sagt, understreger Dina Kreiner-Møller også, at alle medarbejdere skal føle et ejerskab til metoden. Det er vigtigt, at der fx bliver meldt tilbage til koordinatoren, ellers fungerer det ikke. Men herudover har hun kun ros til overs for fremgangsmåden.

”For både medarbejdere og for de mennesker, der får et handicap, er det vigtigt, at der er én, der følger en sag til dørs. Alle ved, at de altid kan ringe til Dina og komme videre!” ■

Af journalist Jan Vagn Jakobsen
jvj@servicestyrelsen.dk

DEN KOORDINERENDE SAGSBEHANDLER

Den koordinerende sagsbehandler på handicapområdet har siden 2007 været en del af Inderigs- og Socialministeriets program *Nye og nemmere veje*. Projektet skal udvikle modeller for kommunernes indsats over for personer med handicap, så der skabes en helhedsorienteret indsats med enklere adgang til forvaltningen og øget retssikkerhed.

Modellerne er udviklet i samarbejde med de fire projektkommuner, Lyngby-Taarbæk, Allerød, Kolding og Odense. Lyngby-Taarbæk kommune har fået så gode erfaringer med fremgangsmåden, at man overvejer at benytte den også på andre forvaltningsområder. Servicestyrelsen har gennemført projektet i samarbejde med COWI og Socialt Udviklingscenter SUS.

Styrelsen har lanceret et nyt website om projektet. Hjemmesiden, der indeholder en lang række koordinationsredskaber, ideer mv., henvender sig til kommunale ledere og sagsbehandlere på handicapområdet.

Se også artiklen s. 14.

Unge med handicap har ofte de samme ønsker om fx uddannelse, fritidsjob og fritidsinteresser som andre unge. Men deres vilkår er anderledes.

Illustrationer: Celine Hertz, glad tegnestue, en grafisk virksomhed for udviklingshæmmede.

For næsten alle unge er det venner, kærester, fritidsaktiviteter og fremtidsdrømme, der fylder mest. Men unge, der har et handicap, stilles ofte over for udfordringer og problemer, som deres jævnaldrende slipper for.

En fast tilbagevendende begivenhed i juni måned er lyden og synet af nyudsprungne studenter. Berusede af lykke over den overståede eksamen – og måske også af promiller – fylder de godt op i gadebilledet på deres færd rundt for at få pils, pizza og pølsehorn hos de stolte forældre.

Du kan ikke have undgået at se og ikke mindst høre dem. Men hvor mange studenter med et synligt handicap så du? Personligt så jeg ingen.

Nu er en hestevogn eller ladet af en lastbil heller ikke ligefrem indbegrebet af tilgængelighed, så der kan jo godt være nogle stykker, der har fået huen, men undladt turen. Og jeg så jo trods alt også kun et lille udsnit af årets studenter.

Men faktum er, at der sammenlignet med jævnaldrende, ikke-handicappede unge kun er ganske få unge med handicap i gymnasiet, og blandt fx de studerende på Københavns Universitet er det kun knap 1,5 %, der har et handicap (RCFM, 2007, se boks s. 10). Faktisk er der,

Ung med handicap

ifølge hjemmesiden for Center for Ligebehandling af Handicappede, mellem 30-40 % af unge med syns- og bevægehænder, der end ikke har en fuld afgangsprøve fra folkeskolen.

Det gode ungdomsliv

Ungdomstiden er for de fleste præget af overvejelser omkring byture, flirt, kærester og fremtidsdrømme. Det gælder også for unge med handicap. De må dog ofte supplere med andre overvejelser. Fra dækning af nødvendige merudgifter og det seneste skift i sagsbehandler til om det rent faktisk er muligt – helt bogstaveligt – at komme ind på diskoteket.

Alt sammen overvejelser, der kan beslaglægge en del tid og energi, som ellers kunne være investeret i eksempelvis venskaber og fritidsliv. Venskaber er helt centralt for alle unge, men for unge med handicap er muligheden for at stifte og fastholde venskaber meget afhængig af både den fysiske og sociale tilgængelighed. Det er selvfølgelig vigtigt, at man rent faktisk kan komme ind på

cafeen, men det hjælper ikke, hvis man ikke er inviteret!

Det er derfor ikke nok, at den fysiske tilgængelighed til fx uddannelsesstedet er i orden. Man skal også blive budt velkommen. På samme måde med deltagelse i fritidsaktiviteter. Her skal den unge meget ofte være opsøgende og selv sparke nogle døre ind for at komme til at deltage, da mange foreninger og fritidstilbud ikke har erfaring med inklusion af borgere med handicap (UFC Handicap, 2004, se boks s. 10).

På tærsklen

Som alle andre unge skal unge med handicap også bestemme sig for hvilke fremtidsdrømme, der er mulige, og som skal forfølges. Denne proces bliver ikke nemmere af, at mange unge med handicap ikke er vant til at træffe mere vidtgående beslutninger. Forældre, socialrådgivere, lærere og pædagoger har ofte taget stilling på barnets og den unges vegne, og pakket dem mere ind i vat end deres ikke-handicappede jævnaldrende er blevet. Men når voksenlivet banker

på, er det pludselig den unge selv, der skal træffe de vigtige valg.

Frigørelsen fra forældrene er derfor ofte en dobbelt udfordring for unge med handicap. Man skal finde nye roller i forhold til sine nærmeste støtter, og den nye situation, der opstår i den proces, er behæftet med megen usikkerhed, fordi man har få erfaringer at bygge på.

Samtidig står den unge med handicap i visse tilfælde i den situation, at den gængse opfattelse af 'det gode >>>

FAKTA

UU-vejledere

Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU) giver uddannelses- og erhvervsvejledning til elever i folkeskolen fra 6. klasse til 10. klasse. UU'erne opsøger desuden andre unge under 25 år herunder unge med handicap, som ikke er i gang med eller har gennemført en uddannelse.

USB

Ungdomsuddannelsen for Unge med Særlige Behov (USB) er tilrettelagt for unge, der er udviklingshæmmede eller på anden led har særlige behov. Den har som mål, at den unge opnår personlige, sociale og faglige kompetencer til en så selvstændig voksentilværelse som muligt og eventuelt kommer videre i uddannelse og beskæftigelse.

»» liv' må tages op til revurdering. Følgerne af handicappet gør det nogle gange svært at leve op til standardforestillinger krav om godt helbred, godt udseende, god uddannelse, god økonomi, osv. Der er derfor en masse ekstra ting, som den unge med handicap skal bakse med, eller hvor overvejelserne har en dimension mere. Færre ting er en selvfølge – fra at tage kørekort og tage på interrail til at stifte familie.

Uddannelse og arbejde

En vigtig milepæl i frigørelsesprocessen fra forældrene er for mange valget af uddannelse og senere arbejde. Også her vil unge med handicap skulle stille sig selv en række spørgsmål, som mange af deres jævnaldrende slipper for. Fx om uddannelsen kan gennemføres trods mange sygedage, og om der findes uddannelsesmaterialer, der er tilpasset hans eller hendes særlige behov.

Samtidig skal den unge med handicap ofte slås med andres forventninger. Forventninger til, hvad de forstår, og hvad der er muligt, og som desværre ofte ligger i den lave ende af skalaen: 'Du kan jo ikke blive pædagog, når du sidder i kørestol', 'Du kan ikke læse på universitetet, du er jo ordblind', 'Hvis du ikke vil det her, så kan jeg kun tilbyde dig førtidspension'. Selvfølgelig må man se realiteterne i øjnene, men hører man dens slags ting ofte nok, risikerer udsagnene at blive selvpfyldende profetier.

Heldigvis er der dog de senere år iværksat initiativer, der skal rette op på de kedelige statistikker omkring handicap og uddannelse. Fx Ungdommens Uddannelsesvejledning og Ungdomsuddannelsen for Unge med Særlige Behov. (Se faktaboks s. 9).

Mange unge har et arbejde nogle få timer om ugen, som de passer

ved siden af skolen eller uddannelsen. Sådanne job giver tit en vigtig erhvervs erfaring, men unge med handicap er ofte afskåret fra denne introduktion til arbejdsmarkedet, da kun de færreste fritidsjob kan rumme dem.

Samtidig kan udsigterne efter uddannelsen også virke skræmmende. Det er gået fremad de senere år, men faktisk er det kun godt 50 % af voksne borgere med handicap, der er i beskæftigelse, mens godt 80 % af den øvrige befolkning er det (SFI, 2009).

Først og fremmest unge

Meget af det ovenstående har fokuseret på forskellene mellem unge med og uden handicap. Ikke desto mindre er lighederne uden tvivl større end forskellene. Det er venner, kærester og tanker om fremtiden, der fylder aller mest for begge grupper af unge. Med eller uden handicap er ungdomsårene præget af, at man søger at skabe sin egen identitet og finde ud af, hvad man vil med sit liv. Som ung med et handicap har du blot mere med i bagagen, der på godt og ondt – og meget afhængigt af det omgivende samfunds rummelighed – er med til at forme, hvem du er, og hvad du kan blive. ■

Af fuldmægtig Bo Jensen
bje@servicestyrelsen.dk

LITTERATUR OG LINKS

Ung med handicap, Center for Ungdomsforskning, 2008

Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2008, SFI, 2009

Vigtige valg – guide til unge med handicap, Servicestyrelsen, 2009

Mød mig som et menneske www.handicap.dk

Handicap ingen hindring for job – der er mange muligheder, Beskæftigelsesministeriet, 2009

Handicap og foreningsliv, UFC Handicap, 2004

Netværk skal styrke skolegangen, Muskelkraft 1/2007, RCFM (Rehabiliteringscenter for Muskelsvind).

Center for Ligestilling af Handicap: www.clh.dk

Sammenslutningen af Unge Med Handicap: www.sumh.dk

Egmont Højskolen vil sikre det, de kalder "ægte inklusion". Derfor har man elever både med og uden handicap, og alle deltager på lige fod i skolens daglige liv.

Foto: Mette Krull

Her er alle **normale**

"Jeg var 20 år, og det var første gang, jeg var væk fra mine forældre, som altid har plejet og passet mig". Det kan være grænseoverskridende at forlade det velkendte og trygge, når man er afhængig af hjælp fra andre. Charlotte og Dennis sprang ud i det, da de tog på Egmont Højskolen.

Bølgede kornmarker på bløde bakker, kun afbrudt af gårde og levnende hegn. Sådan ser der ud i det frugtbare landskab i Hou, syd for Odder, hvor et frodigt skoleliv udfolder sig på Egmont Højskolen, som ligger tæt på vandet. Bjerge er her ingen af; alligevel indgår et bjerg i skolens logo, hvor det symboliserer "oplevelse, udfordring og udvikling, noget uforudsigeligt," som der står på skolens hjemmeside.

Egmont Højskolens formål er at drive folkehøjskole inden for den til enhver tid gældende lovgivning om frie skoler. Skolen er altså en folkehøjskole som enhver anden, men med det særkende, at den vægter et særligt ansvar over for mennesker med fysiske handicap.

Skolen blev grundlagt af Oluf og Lise Lauth i 1956. Og dette kunne være beretningen om spastikeren Oluf, der blev mønsterbryder og skabte en højskole for handicappede. Eller det

kunne være historien om hans kone, sygeplejersken Lise, som stod op kl. 5 om morgenen og først hjalp Oluf ud af sengen og bagefter de handicappede elever, så de alle kunne være klar til dagens gerning.

Det kunne også være fortællingen om deres søn Ole, som efter en lang karriere uden for højskolebevægelsen kom hjem igen, da bestyrelsen udpegede ham som ny formand af Egmont Højskolen i 1991 – og som siden har arbejdet for >>>

Egmont Højskolen vægter et særligt ansvar over for mennesker med handicap og har en hjælperordning til de elever, der har behov for det. Blandt undervisningstilbuddene er 'Sejlads- og friluftslinjen' og 'Medielinjen', som er den, Dennis er indskrevet på.

at udvikle skolen med nye faciliteter og nye fag.

Egmont er kort sagt et sted, der vibrerer af både historier og historie. Men det er nutidens unge, der er dens daglige liv og puls – og dem, vi er kommet for at møde.

Gråd og hjemve

Charlotte Osbech og Dennis Kornum, der har sagt ja til at mødes med Social Fokus, har begge spastiske handicap og bruger kørestol. Overgangen fra barn til voksen er sjældent uden udfordringer, og er man afhængig af andres hjælp, skal der måske noget ekstra til for at tage springet og flytte med alt, hvad det indebærer. Nem var turen i al fald ikke for Charlotte, der startede på højskolen i efteråret 2007 efter gode og trygge år i barndomshjemmet på Amager.

"Mit første ophold var præget af gråd og hjemve. Jeg var 20 år, og det var første gang, jeg var væk fra mine forældre, som altid har plejet og passet mig. Pludselig var jeg langt hjemmefra og når man er så afhængig af hjælp, som jeg er, var det svært at lade helt nye mennesker (personlige hjælpere, red.) komme så tæt på. Jeg var faktisk ikke klar til at forlade den trygge rede derhjemme, og jeg forlod højskolen igen sommeren efter," fortæller hun.

"Men da jeg kom hjem til mine forældre, var der alligevel sket så meget med mig, at jeg godt kunne mærke, at jeg havde fået en helt anden selvstændighed, som gjorde, at jeg ikke kunne bo hjemme mere. Det var svært at indordne sig igen, selvom mine forældre ellers er gode til at lade mig gøre det, jeg gerne vil. Jeg ville gerne flytte i egen lejlighed,

men da min hjemkommune sidste efterår ikke kunne tage stilling til, om jeg kan få en BPA-ordning (Borgerstyret Personlige Assistance, red.), valgte jeg her i januar at komme tilbage til højskolen for at tage endnu et par semestre. Og det er simpelthen det bedste, jeg har gjort! Under mit første ophold var jeg et barn, men nu er jeg blevet voksen. Nu nyder jeg at kunne bestemme, om jeg vil shoppe eller have frisk luft på stranden. Havde jeg ikke taget springet og indledt endnu et ophold, ville jeg stadigvæk være den lille pige," lyder meldingen fra den spinkle unge kvinde med det faste og levnende blik.

Charlotte har også fået en kæreste på højskolen og må lige tjekke mobiltelefonen for at se, om han har sendt en SMS. 25-årige Dennis griner og nikker samstemmende.

"Jeg er også blevet mere selvstændig, mens jeg har været her. Jeg kom i august sidste år og skal være her til årsskiftet. Før boede jeg på en institution i Hobro; det var tæt på mine forældre, som jeg tit kunne besøge. Det er først efter, at jeg er kommet til Egmont Højskolen, at jeg rigtig er flyttet hjemmefra. Jeg har fået to assistenter, og det er en stor tilfredsstillelse at ville i biografen i Horsens og så bare gøre det. Det er frit at være her, frie rammer og masser af mulighed for at arbejde med computer. Det elsker jeg! Jeg var faktisk skeptisk, før jeg skulle begynde, for jeg troede at de (lærerne, red.) ville

BPA-ORDNING

Borgerstyret Personlig Assistance (BPA) er støtte efter Servicelovens §§ 95 og 96. Med BPA får modtageren udmålt et kontant tilskud til at ansætte sine egne hjælpere.

Modtageren af BPA kan enten selv ansætte hjælperne eller lade en nærtstående, en forening eller et firma stå for ansættelse, løn osv. Det er dog altid modtageren af BPA der er arbejdsleder og som vælger hvilke hjælpere der skal ansættes.

Det er muligt at få Borgerstyret Personlig Assistance (BPA), hvis man har betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Desuden er det en forudsætning, at man kan varetage arbejdslederfunktionen.

Læs mere om BPA på www.servicestyrelsen.dk/handicap

SERVICESTYRELSEN.DK/HANDICAP

bestemme over mig. Men sådan er det slet ikke!”

Fremtiden

Dennis går på højskolens medielinje og laver bl.a. film, som han redigerer på computer. Charlotte bruger sit ophold til at tage dansk på VUC på 9. klasse-niveau.

”Jeg er bagefter i min skoleuddannelse, og det vil jeg gerne indhente. Højskoleopholdet giver mulighed for, at jeg kan tage fag på VUC og gå til eksamen. Jeg er typen, som gerne vil leve et selvstændigt liv og opleve verden. Jeg vil ikke gro fast i en lejlighed uden at have noget at stå op til. Min drøm er en lejlighed på Frederiksberg og et skånejob, hvor jeg er noget for andre mennesker; fx i en børnehave eller i en skolefritidsordning. Det betyder noget for mig at yde en indsats,” understreger hun.

Også Dennis drømmer om egen lejlighed og et arbejde. Han vil helst bo i Ålborg, og jobbet må gerne have noget med computere at gøre.

”Jeg vil gerne gøre det, som alle andre gør! Nemlig have et normalt liv. Jeg ved godt, at der er nogle forhindringer på grund af mit handicap, men en personlig hjælper vil kunne være den hjælp, som kan gøre, at jeg kan realisere mine drømme. Højskoleopholdet har modnet mig, og jeg har lært meget om, hvordan det er at have hjælpere,” siger Dennis.

Et selvstændigt liv

På Egmont Højskolen er alle normale. Der er bare nogle af eleverne, som skal have ekstra hjælp for at kompensere for deres funktionsnedsættelser. Ud af 150 elever er der 30 kørestolsbrugere, hvoraf de 23 har én eller flere hjælpere. Charlotte og Dennis er glade for oplevelsen af, at der ikke er noget skel mellem handicappede og ikke-handicappede. Eleverne er sammen på lige fod i det daglige samvær, og det har været udviklende for Charlottes og Dennis' sociale liv.

”Den tolerance og accept, vi møder i forhold til vores funktionsnedsættelser, kunne godt være til inspiration i den øvrige verden. Fordi elevsammensætningen både udgøres af elever med og uden handicap lærer vi alle af hinanden. Det er vigtigt at være åben og turde tage kontakt til dem, som ikke sidder i kørestol,” siger Charlotte og Dennis supplerer:

”Det er fedt at være her. Det bedste ved at være her er bare det hele! Man kan godt være skræmt over at gå fra det trygge og velkendte til det ukendte og nye. Men nu ved jeg, at jeg ikke ville have været opholdet foruden. Jeg er gået fra at være umoden til at kunne træffe egne beslutninger.” ■

Af journalist Bolette Jørgensen
boj@servicestyrelsen.dk

EGMONT HØJSKOLEN +

Egmont Højskolen ligger i Hou, 30 km syd for Århus og er en dansk folkehøjskole.

Den blev grundlagt i 1956 af Lise og Oluf Lauth og var de første år udelukkende for mennesker med et fysisk handicap. Men siden 1970 har det været skolens formål at sikre ægte integration af fysisk handicappede, og Egmont Højskolen er i dag en skole for alle, men med et særligt ansvar over for mennesker med et handicap. Alle hjælpere er samtidig elever på skolen.

Højskolen tilbyder 18 og 42 ugers kurser samt den treårige ungdomsuddannelse – eller dele af den – for unge med særlige behov. Skolen havde pr. 9. august 157 elever, det største antal nogensinde.

Egmont Højskolen ligger midt i skoven ud til vandet med egen strandgrund og badebro. Alle bygninger er handicapvenligt indrettede.

Hou Søsportcenter blev indviet i 1997 og er en del af højskolen. Her er værft, maritime aktiviteter, kursusfaciliteter og 11 handicapegnede feriehus. Nyeste skud på stammen er et rehabiliterings- og vandtræningscenter, som skal stå færdigt i 2012.

Den nuværende forstander er Ole Lauth, som er søn af grundlæggerne.

 EGMONT-HS.DK

”Fordi elevsammensætningen både udgøres af elever med og uden handicap, lærer vi alle af hinanden, siger Charlotte,” som bruger sit ophold på Egmont Højskolen til at færdiggøre dansk på 9. klasse-niveau på VUC.

Snitflader vil altid udgøre et potentielt problem. Men man kan gøre noget ved vanskelighederne! Det mener afdelingschef Tina Lyhne, Kolding Kommune. Kommunen har satset meget på at skabe en ordentlig overgang for unge med handicap, der fylder 18 år.

Den svære overgang

18-års-dagen er som bekendt ikke en almindelig fødselsdag. Her bliver den unge myndig, og nye rettigheder og pligter kommer til.

Unge, der har et handicap, skal i tilgift have hjælp efter andre paragraffer, og deres sag skal administreres af nye mennesker. Og det skift kan være en stor udfordring for alle involverede.

For de unge selv og deres forældre kan skiftet være forbundet med usikkerhed og bekymring for vilkår og rettigheder, og nogle kan have oplevelsen af at skulle starte forfra i systemet. Men for fagpersonerne er situationen heller ikke nem. Selvom man er inden for samme kommune, måske også samme forvaltning, foregår videndeling sjældent automatisk, og der kan være forskellige forventninger til niveauet for en god sagsoverdragelse.

Ingen overgang

Men det er muligt at gøre noget ved vanskelighederne. Det er i al fald erfaringen i Kolding Kommune, hvor man har været med i Servicestyrelsens projekt, *Den koordinerende sagsbehandler på handicapområdet* (se boks), og haft særligt fokus på overgangen ved det 18. år for unge med handicap.

”Problemet med overgangen er, at der ikke er nogen overgang! Den skal etableres. Det kræver, at snitfladerne mellem børne- og

voksenrådgiverne, som vi kalder dem her, struktureres. Jobcentret er ofte også involveret,” fortæller afdelingschef Tina Lyhne. Hun er leder for alle handicaprådgiverne, og umiddelbart kunne man jo tro, som hun siger, at det gjorde sagsoverdragelsen nemmere. ”Men det hjælper ikke, at man bogstaveligt talt bor dør om dør, hvis man ikke har nogle samarbejdsaftaler,” pointerer hun.

Det har man så fået nu. I første omgang holdt man samarbejds-møder for at aftale elementerne i sagsoverdragelsen. Udfordringen var, at de, der skulle overtage en borgersag, naturligt nok så det som en gevinst at få en velforberedt sag, hvor de ikke skulle indhente alle informationer forfra. Mens børnerådgiverne i starten så overdragelsesarbejdet som en ren ekstra opgave i en hverdag, der i forvejen var presset nok.

”Men børnerådgiverne siger så også nu, at det er en fordel for dem, at sagen bliver overdraget ordentligt. For nu får de jo ikke længere 14 mails bagefter fra familien, der er frustreret over skiftet og ikke ved, hvem de skal henvende sig til. Og de slipper for en masse forespørgsler fra kolle-

gerne i kommunen,” forklarer afdelingschefen og fortæller, at det også har hjulpet, at man ret nøje har defineret, hvad børnerådgiverne skal videregive.

”Vi blev enige om et oplysningsniveau, der var lidt lavere, end vi ideelt synes, det skulle være. Men nu bliver det til gengæld stort set overholdt, og vi behøver ikke at bruge tid på at drøfte, om det nu er godt nok eller ej.”

I faste rammer
Centrum i
sagsoverdragelsen er et møde, der er lagt i faste rammer med dagsorden, møde-

leder osv., så der aldrig er tvivl om, hvem har ansvar for hvad. Først mødes de professionelle, der er involveret i sagen, fx børnerådgiver, voksenrådgiver, beskæftigelsesrådgiver og UU-vejleder (dvs. fra Ungdommens Uddannelsesvejledning, se evt. s. 9. Red.). Umiddelbart bagefter ankommer den unge og forældrene, og der holdes et fælles møde om det fremtidige samarbejde mellem kommunen og familien. Den unge og forældrene bliver orienteret om rettigheder, støttemuligheder osv. og det bliver skrevet ned, præcis hvem familien skal henvende sig til i forskellige situationer.

I dag er arbejdsgangene velindarbejdet, og Tina Lyhne tøver ikke med at kalde projektet en succes, som ikke mindst repræsenterer store fordele for borgerne.

”Det er ganske vist ikke så nemt at måle på, for borgerne skifter jo. De familier, der mærker de nye rutiner, har – med ganske få undtagelser – ikke prøvet andet og finder det jo sikkert blot naturligt, at kommunen sørger for at koordinere indsatsen før og efter det 18. år! Men vi har reduceret omfanget af klager på dette område betragteligt,” fortæller hun.

Ledelsesfokus

Dermed er den hellige grav dog ikke velforvaret; i al fald ikke helt.

Det skyldes ikke mindst en del personaleudskiftning og et sagstal, der ligger på 120 pr. sagsbehandler – og dermed er alt for højt, vurderer Tina Lyhne.

De udfordringer har kun gjort det vigtigere, at ledelsen vedvarende har givet projektet opmærksomhed, så det ikke lige så stille gled ud af synsfeltet.

”Ledelsen skal have fokus på det i lang tid, for at sådanne nogle nye rutiner og samarbejds måder virkelig er implementeret. Det tager et par år, vil jeg sige. Som altid handler det om at forene procedurer og processer: Der er nogle nye arbejds gange, der skal følges. Men der jo også nogle mennesker, der ytrer sig og påvirker det, der sker. Begge dele skal fungere, for at man kan få et resultat, og man kan ikke bare læne sig tilbage og tænke, at nu kører det nok af sig selv. Der skal følges op på det, og det er klar ledelsesopgave,” understreger hun.

Og fokus på koordinering har koldingenserne i mere end én henseende – faktisk helt op på direktionsniveau. Parallelt med projektet i handicapafdelingen er man i gang med et nyt projekt i kommunen, *Helhed på tværs*, som alle fra mellemliderniveau og opefter er involveret i. I lighed med projekt *Den koordinerende sagsbehandler* er det også her tanken at fokusere på helhed i indsatsen og et øget samarbejde internt i kommunen.

”Det betyder ikke, at vi har løst alle problemer. Jeg tror, det er bureaukratiets vilkår, at snitflader – mellem mennesker, afdelinger og sektorer – altid udgør et potentielt koordineringsproblem. Men det er alles mål, at vi gør det, der er bedst for borgeren, og når det gælder overgangen fra barn til voksen, synes jeg, vi har fundet en vej, siger Tina Lyhne. ■

Af redaktør Sanne Bertram
sbe@servicestyrelsen.dk

DEN KOORDINERENDE SAGSBEHANDLER

Den koordinerende sagsbehandler på handicapområdet har siden 2007 været en del af Inderigs- og Socialministeriets program *Nye og nemmere veje*. Projektet skal udvikle modeller for kommunernes indsats over for personer med handicap, så der skabes en helhedsorienteret indsats med enklere adgang til forvaltningen og øget retssikkerhed.

Modellerne er udviklet i samarbejde med de fire kommuner, Kolding, Lyngby-Taarbæk, Allerød og Odense. Servicestyrelsen har gennemført projektet i samarbejde med COWI og Socialt Udviklingscenter SUS.

Styrelsen har lanceret et nyt website om projektet. Hjemmesiden, der indeholder en lang række koordinationsredskaber, ideer mv., henvender sig til kommunale ledere og sagsbehandlere på handicapområdet.

Se også artiklen s. 6.

 SERVICESTYRELSEN.DK/KOORDINERENDE

”Der er en grundlæggende seksuel energi i alt liv,” siger Simon Simonsen, der er pædagog og seksualvejleder for unge udviklingshæmmede.

Det kan være svært at tale med unge udviklingshæmmede om seksualitet. Men det er nødvendigt, hvis seksualdriften skal udvikles til noget godt. Det siger seksualvejleder Simon Simonsen fra botilbudet Hulegården, hvor man lærer de unge at sætte ord på følelser og adfærd.

Kald det **kærlighed**

Når seksualdrift holdes hemmelig, og vi ikke taler om det, så bliver det mystisk og fy fy. Det er en erfaring i vores arbejde. Der er en grundlæggende seksuel energi i alt liv. Vi kan vælge, om det skal dæmoniseres, bekæmpes og forties, eller det skal udvikles til noget godt. Det gælder også for udviklingshæmmede,” siger Simon Simonsen, der er pædagog og

seksualvejleder for unge udviklingshæmmede.

Når man 'skåner'

På Hulegården, hvor han er ansat, har man udviklet metoder, der gør det lettere at tale om følelser, kærester, jalousi og seksualitet med udviklingshæmmede. De metoder bruges naturligvis på stedet, men medarbejderne deler også gerne ud af deres viden og

holder fx foredrag eller yder rådgivning til andre fagfolk, der har behov for viden på området.

”Udviklingshæmmede har også en seksualitet. Vi taler ikke så meget om de ting i forvejen, så forældre og pædagoger lukker øjnene og 'skåner' udviklingshæmmede for 'den slags'. Men seksualitet er ikke noget, vi kan fravælge. Taler vi ikke om det, kan det kan give mange udviklingshæm-

... seksualitet er ikke noget,
vi kan fravælge.

Simon Simonsen, leder, Hulegården

mede et forkvaklet forhold til seksualitet og forvirring om deres egen identitet.”

Simon Simonsen mener, man i stedet skal arbejde bevidst med seksualiteten.

”Vi kommer ofte ind i sager, når det er gået galt for en udviklingshæmmet. Situationer, hvor de har været udsat for overgreb eller selv har begået overgreb og kommer i konflikt med loven. De ved ikke, hvad der er rigtigt og forkert i seksuel adfærd – og de tror så, at det, de selv har oplevet eller gjort, er OK. Det er det desværre ikke altid. Vi skal have fat i det, når seksualiteten vågner i dem, og det er der heldigvis ved at blive forståelse for blandt pædagoger. Vi får stadig flere henvendelser om hjælp til det.”

Rollespil

Seksualvejlederne på Hulegården bruger rollespil i deres arbejde; *coachede situationsspil*, kalder Simon Simonsen det. Han beskriver, hvordan han engang trak en af de andre vejledere rundt efter sig og præsenterede hende som sin kæreste. Han satte sig ned – og sagde, hun skulle hente en kop kaffe til ham. Situationen blev drøftet. De unge syntes ikke, Simon opførte sig pænt over for kæresten og viste ham, hvordan han skulle gøre.

På samme måde har vejlederne arbejdet med mange andre situationer og følelser som jalousi, respekt, mænd eller kvinder som partnere, hvem bestemmer over hvem osv. – og har fået sat ord på adfærden.

”Udviklingshæmmede sætter sig ikke i en rundkreds og diskuterer følelser. Det skal være konkret, og det bliver det med rollespillene, der

skaber billeder i deres egen krop,” siger han.

Luft til understellet

Mange synes, det er svært at tale om seksualitet, og det har Simon Simonsen fuld forståelse for.

”Det er svært at tale om seksualitet, også som pædagog, men det er nødvendigt, at de unge får forståelsen af, hvordan vi behandler hinanden, og hvad vi kan tillade os.”

Simon Simonsen husker en pige, der var stolt af, at hun var den næmteste at score på sin skole. Det gav en række uheldige episoder. ”Vi måtte få hende til at forstå, at det ikke var godt med mange fyre på et toilet... Hvor skulle hun vide det fra, når der aldrig var nogen, der havde talt med hende om det? Hun vidste jo, at der var prestige i at score.”

I et andet eksempel var det pædagogerne i et bofællesskab, der henvendte sig. En gruppe drenge havde hele deres barndom fået et stort varmt knus, når pædagogerne kom om morgenen. Nu var drengene kommet i puberteten og fik rejsning ved det traditionelle knus. Det var vanskeligt at tale om og også ubehageligt for pædagogerne.

”Selvfølgelig er det ikke okay, at drengene får rejsning. Vi måtte arbejde med, at de fik et kram, men at der blev holdt en knytnæves luft til understellet. Det gav også nogle snakke om, hvad der er okay opførelse i forhold til personalet. Problemet er jo, at vi ikke tager seksualitet op i tide med drengene.”

Mande- og kvindegrupper

Hulegården har gode erfaringer med rene mande- og kvindegrupper. Her taler man i 'sit eget lukkede

rum' om, hvordan man behandler hinanden.

”De unge drenge og jeg kan have vores egen mandehorm på en måde, så det er okay at sige frække ord til hinanden her. Det er ikke okay at gå ud og råbe dem til kontordamen bagefter. Mine kvindelige kolleger kan fx snakke med pigerne om, at man godt må sige nej, og at man bestemmer over sin egen krop.”

Arbejdet i grupperne har resulteret i nogle enkle sætninger om, hvordan man behandler hinanden. De hedder ganske enkelt *Kald det kærlighed* – ligesom Lars Lilholts 90'er-hit.

”Dem er der arbejdet så meget med, at de unge nu kan bruge dem aktivt i forhold til hinanden. Det nytter at sætte ord på seksualitet og følelser,” pointerer Simon Simonsen. ■

Af journalist Jan Vagn Jakobsen
jvj@servicestyrelsen.dk

FAKTA

Hulegården er et pensionat i Københavns Kommune for unge udviklingshæmmede. Pensionatet arbejder bredt med livskvalitet.

En vigtig del af livet er seksualiteten; derfor har Hulegården seksualvejledere, der hjælper, støtter og underviser beboerne. Seksualvejlederne har lavet flere videofilm om følelser og seksualitet.

Vejlederne kommer gerne ud på skoler og bofællesskaber og fortæller om coachede situationsspil og andre redskaber til arbejdet med unge udviklingshæmmedes seksualitet.

Vejledere på Hulegården får supervision og sparring fra Rigshospitalets sexologiske Klinik.

 HULEGAARDEN.DK

” Min storebror, han forstår det ikke, han kan ikke se det. Jeg har jo ikke brækket et ben, og jeg er heller ikke døv og heller ikke blind, så jeg fejler jo ingenting i hans hoved.

(pige med autisme)

” Jeg regner ikke med at gå efter noget, som ved første øjekast ikke er opnåeligt. Jeg er nødt til at tænke på: 'Hvad kan jeg?'.

(ung mand, svagsynet)

” Det der med normal – betyder det at man aldrig har et problem, at man altid har det godt? Det kan ikke lade sig gøre. Alle kender jo til at have et problem. Der er altid et eller andet, der kunne være anderledes.

(Døv dreng)

” Når det er, man går til boksning, så får man jo brugt kræfterne og afreagerer og får alt det dårlige og negative ud altså. Handicappet spiller ikke nogen rolle overhovedet.

(Dreng med asperger)

Unge fortæller

” Hvis jeg får en kæreste engang, så skal han ha' mig, fordi han elsker mig, og ikke fordi han har medlidenhed med den her kørestol.

(Pige med spastisk lammelse)

” Jeg har fundet ud af, at der er mange, der er utilfredse med, at deres hår sidder forkert, eller de har grimme tænder eller et eller andet. Jeg synes bare, det er dejligt, at jeg er her overhovedet, for jeg kunne faktisk godt have været død af den blodprop.

(Ung pige med lammelse efter blodprop).

” Jeg tror også, at mange nye mennesker, simpelthen unge på ens egen alder, har svært ved at gå hen, for eksempel til mig, for de ved ikke om: ”Kan hun snakke? Er hun hjerneskadet? Er hun egentlig tre år?” eller et eller andet. Fordi, det er meget tabubelagt egentlig at være handicappet.

(Pige med muskelsvind)

Veje til selvbestemmelse

Unge med handicap støder ofte på flere udfordringer end andre unge, når de vil skabe sig et selvstændigt liv. Servicestyrelsen lancerer en række redskaber, der skal gøre det nemmere.

Sara, en ung pige med et handicap, kommer hjem fra skole og fortæller, at hun gerne vil med sin veninde til L.O.C.-koncert. Hun har dårligt nok talt ud, før hendes mor har løsningen på de udfordringer, det kan rejse. Hun vil tage med Sara. Sara bliver gal, hun vil i hvert fald ikke have sin mor med.

Konflikten afbrydes, da den er på sit højeste, for dette er teater. Debatteater om mulighederne for at bestemme over sit eget liv, når man er ung og har et handicap. Og nu er det tid til at tilskuerne, der selv er unge med et handicap, kommer på banen med forslag til, hvordan situationen kan løses. De er straks på med masser af bud, der tilsammen bliver til en løsning, så både Sara og hendes mor er glade – og Sara lidt tættere på et selvstændigt liv.

Samme muligheder

Scenen er fra en temadag, Servicestyrelsen afholdt tidligere i år, som led i et større formidlingsinitiativ om selvbestemmelse og indflydelse på eget liv, når man er barn eller ung og har et handicap.

Ungdomstiden er for de fleste kendetegnet ved nye muligheder for at afprøve egne ønsker og drømme. Mange unge med handicap bliver afskåret fra dette. Eksempelvis oplever mange unge med handicap, at deres ønsker afvises, fordi de opleves som urealistiske af forældre og sagsbehandlere.

Men børn og unge med handicap skal naturligvis have de samme muligheder som andre for at bestemme, blive hørt og inddraget i spørgsmål, der handler om dem. Det er derfor

Modelfoto.

vigtigt, at både politikere, støttepersoner og forældre gør en indsats, så børn og unge med handicap kan få større indflydelse på deres egen tilværelse. Det er også vigtigt, at der bliver udarbejdet informationsmateriale m.v., der henvender sig direkte til børn og unge med handicap.

Vigtige valg

Det er baggrunden for det formidlingsinitiativ, som temadagen var en del af. Formidlingsinitiativet er baseret på otte udviklingsprojekter, støttet af Social- og Indenrigsministeriet. Projekterfaringerne er nu samlet i en række materialer med konkrete redskaber til forskellige målgrupper.

Til de unge har Udviklingshæmmedes Landsforbund fx lavet en hjemmeside viggosvanskeligeverden.dk. Her følger man Viggo og hans venner, og hvilke overvejelser de gør sig om valg af bolig, uddannelse og job. Servicestyrelsen har udgivet en guide til unge, *Vigtige valg*. Til bl.a. sagbehandlere og UU-vejledere har Socialt Udviklingscenter afprøvet en metode, 'overgangsrådslagning', der skal lette overgangsfasen fra grundskolen. Andre redskaber henvender sig til kommunalpolitikere, pædagoger og lærere. ■

Af konsulent Janina Gaarde Rasmussen, jra@servicestyrelsen.dk

Ungdomstiden er for de fleste en tid med nye muligheder for at forfølge sine egne drømme og interesser. Mange unge med handicap kan dog opleve, at deres ønsker om fx idræt, job eller uddannelse afvises som urealistiske.

Kammeratskaberne skal understøttes, og unge handicappede kunne færdes på egen hånd. Det fremhæver lektor Kim Rasmussen, RUC, der synes, vi er gode til at fokusere på den lille afvigelse – en udtalefejl eller et øje der er lukket. Men hverdagslivet viser, at vi ofte har meget til fælles.

Drømmene og

De sidste årtiers historie er også en historie om stigende individualisering. Samtidig lever mange af os et udpræget socialt liv fra vugge til grav. Det gælder ikke mindst dagens unge, der er vokset op i institutioner i et helt andet omfang end tidligere generationer.

Det er noget af det, man – udtrykt en del mere teoretisk – beskæftiger sig med på Center for Børne- og Ungdomsforskning på RUC, hvor Social Fokus har opsøgt lektor Kim Rasmussen for at blive klogere på identitetsdannelse for unge, der har et handicap. Et spørgsmål, forskeren nok finder interessant, men måske også formuleret lidt skævt.

... hvis man opererede med et bredere læringsbegreb, så vil man måske få blik for, at kammeratskabsmiljøet også er et læringsmiljø.

Kim Rasmussen, lektor, RUC

”Mit seneste projekt handler om hverdagslivet for udviklingshæmmede børn og unge, og her fokuserer jeg ikke på handicap eller handicapidentitet, men på deres talenter, og det de kan. Jeg ser dem som sociale aktører, fuldstændig som jeg ville gøre i et forskningsprojekt om andre børn og unge,” understreger han.

Rundt på egen hånd

”Men selvfølgelig er de *vilkår*, disse børn og unge har, nogle andre, end

hvis de ikke havde et handicap. En af de ting, jeg lægger vægt på, er muligheden for at kunne bevæge sig rundt på egen hånd. Jeg tror, det er meget afgørende for, at unge med handicap kan frigøre sig fra forældrene og skabe sig et eget liv. Der er jo ledsageordningen for unge (se s. 22, red.), der er et rigtig godt tilbud. Men måske skulle tilbuddet også *udvides*, så man kan bruge den i en tidligere alder”.

Der laves netop nu et forsøg, så ordningen kan bruges også af 12-15-årige.

”Gør der? Det er rigtig godt, men jeg kunne godt tænke mig at starte endnu tidligere! Det handler også om, læreprocesser kan tage længere

fra andre unge ved at deres netværk er mere spinkle. Jeg var på besøg på en specialskole, hvor eleverne hilste på hinanden med et skulderkram og helt tydeligt havde noget positivt sammen. Men når skolen var forbi, sluttede fællesskabet”.

Det var ikke noget, forældrene prøvede at støtte?

”Nej, ikke meget, og hvis de gjorde, var de altid inde over. Her spiller det igen ind, at mange unge med handicap ikke har lært at bevæge sig rundt på egen hånd, så de er afhængige af, at forældrene kan transportere dem. Men skolerne kunne måske også understøtte kammeratskaberne mere. Her er der også forskellige forhindringer – arbejdstider bl.a. – men jeg kunne godt få den tanke, at hvis man opererede med et bredere læringsbegreb, så vil man måske få blik for, at kammeratskabsmiljøet også er et læringsmiljø. Børn og unge lærer jo utrolig meget af hinanden.”

Mode og popstjerner

Mange af de børn og unge, Kim Rasmussens projekt handler om, er i specialskoler og andre særtilbud, og det kan være både godt og skidt, mener han.

”For en del af dem ville det være synd, hvis de skulle gå i en almindelig skole. Men generelt har jeg et kritisk blik på tendensen til at skabe parallelsamfund. Vi understreger afvigelserne,” siger Kim Rasmussen, der generelt mener, at vi er bedre

hverdagslivet

til teori end praksis, når det gælder inklusion og rummelighed.

Når det gælder forventningerne til fremtiden, er det dog lighederne, der falder i øjnene. En af Kim Rasmussens studerende har lavet et projekt på efterskole for blandt andet sent udviklede unge, og deres ønsker og drømme er ganske tidstypiske.

”De drømmer fx om at blive popstjerner eller stå i en modebutik. Men hvis man ser på deres forudsætninger, så er de jo ofte anderledes. Det viste sig fx at den, der ville stå i butik, ikke kunne addere og subtrahere. Så der er nogle andre barrierer,” siger Kim Rasmussen og tilføjer:

”Jeg ved dog, at der rundt omkring laves forskellige eksperimenter og projekter, hvor unge og voksne med handicap får mulighed for at lave et regulært og meningsfuldt arbejde og ikke bare ’aktiveres’. Fx TV-Glad, som mange sikkert kender. Men jeg ved ikke, hvor udbredt det er”.

En side af det større fokus på den enkelte er vel, at det er blevet mere legitimt at forfølge sine egne ønsker og drømme, også selvom ens forudsætninger afviger fra gennemsnittets. Er det ikke positivt?
”Det er vel sammensat... Juridisk er der i dag et større fokus på rettigheder end før, og det er bestemt et aspekt af individualiseringen, der er positivt, synes jeg. Men når det kommer til spørgsmålet om det at forfølge og realisere sine egne ønsker og drømme, så ved jeg ikke, om det er blevet nemmere. Helt generelt er det

vanskeligt at tale om handicappede som om det var én gruppe. Selv unge med Downs syndrom er indbyrdes meget forskellige; de har faktisk ikke andet til fælles, end at de alle lige har det dér ekstra kromosom! Så jeg tror, at du skal helt ind i den enkeltes liv for at kunne vurdere, om fx en bestemt drøm er realistisk eller ej.”

Hverdagslivet

Hvad skal man efter din mening gøre, hvis man gerne vil udvide mulighederne for, at unge med et handicap kan realisere et liv på egne præmisser?

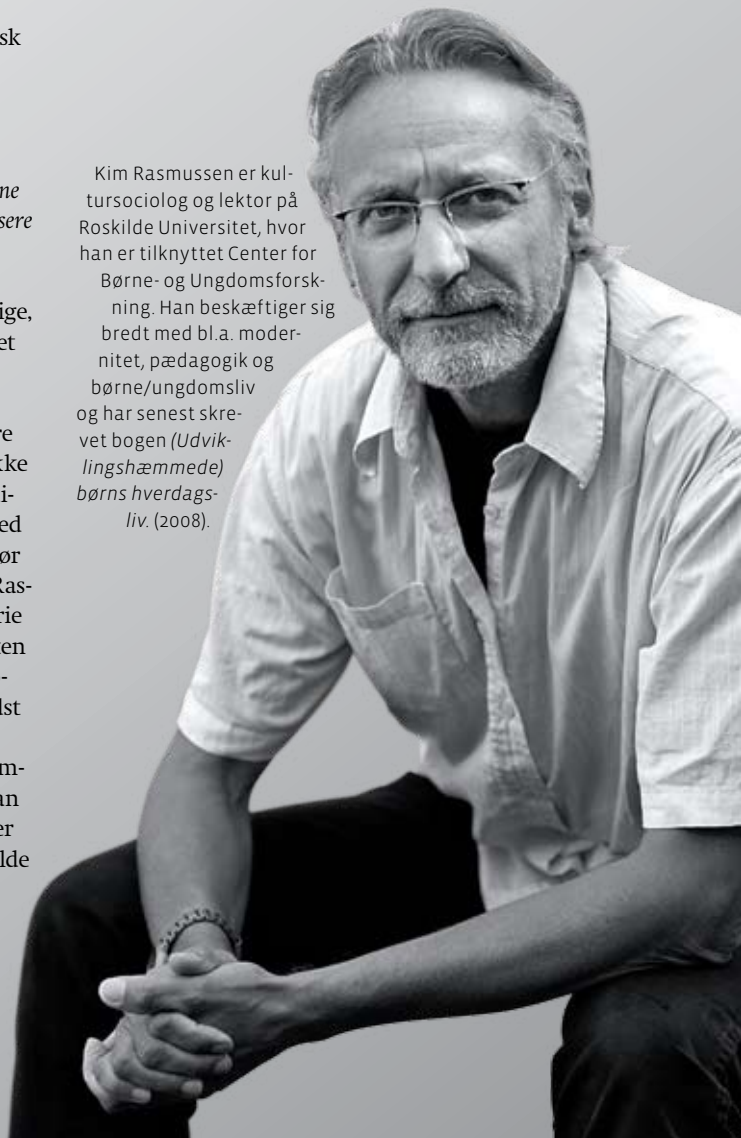
”Man skal fortsætte eksperimenterne! Skabe rum for, at de er mulige, og fortælle om dem. I det hele taget er den offentlige debat og omtale vigtig for at komme tabuerne til livs. Vi kan ikke tale os til en bedre verden, men det er vigtigt, at vi ikke tabuiserer de vanskeligheder og dilemmaer, der er for mennesker med handicap. Eller at man omvendt gør dem større, end de er”, siger Kim Rasmussen og fremhæver TV2s tv-serie om to udviklingshæmmede, Morten Jensen og Peter Palland, som et positivt eksempel på formidling. (Sidst genudsendt i januar 2009. Red.)

”Her ser man, at udviklingshæmmede har et liv som alle andre. Man kan spejle sig i dem, man begynder at se ligheder og kommer til at holde af dem. Jo mere hverdagsnært, man fortæller, jo bedre identifikationsmuligheder skaber man. Vi er så gode til at fokusere på den lille afvigelse – en udtalefejl

eller det ene øje, der er lukket. Men når vi taler om hverdagslivet, kommer vi tættere på.” ■

Af redaktør Sanne Bertram
sbe@servicestyrelsen.dk

Kim Rasmussen er kultursociolog og lektor på Roskilde Universitet, hvor han er tilknyttet Center for Børne- og Ungdomsforskning. Han beskæftiger sig bredt med bl.a. modernitet, pædagogik og børne/ungdomsliv og har senest skrevet bogen (*Udviklingshæmmede børns hverdagsliv*, 2008).

KORT NYT

Tilbud til 12-15- årige

FORSØG MED LEDSAGEORDNING

Hen over sommeren har cirka 80 unge med handicap i alderen 12-15 år fået tilbud om at deltage i projektet *Forsøg med ledsageordning for unge*.

Projektet skal afdække, om der er behov for at udvide den nuværende ledsageordning for de 16-18-årige til også at gælde de lidt yngre. Ordningen skal give de unge mulighed for at leve et mere selvstændigt liv med større bevægelsesfrihed.

Servicestyrelsen er leder af forsøget, der gennemføres i samarbejde med ti kommuner.

 SERVICESTYRELSEN.DK

Manglende støtte

STUDERENDE MED HANDICAP

Mange studerende med funktionsnedsættelse oplever, at de mangler støtte i forbindelse med deres uddannelse. Hver anden savner vejledning, og cirka 40 % savner dispensationsmuligheder. Omkring 30 % oplyser, at de mangler yderligere økonomisk støtte, og omtrent 20 % savner praktiske hjælpemidler.

Det fremgår af en rapport (december 2008) fra Danske Studerendes Fællesråd, der hedder *Vi er jo ikke en del af universitetets bevidsthed*. Den kortlægger en række barrierer for universitetsstuderende m.fl., der har en funktionsnedsættelse.

Undersøgelsen er den første i sin art og handler – ud over behovet for støtte – også om bl.a. studiejob, social og fysisk tilgængelighed og holdninger til studerende med handicap. Rapporten munder ud i 14 konkrete anbefalinger, som skal forbedre forholdene for studerende med funktionsnedsættelse.

 DSFNET.DK

Foto: Colourbox

Spasserspillet

SATIRE PÅ NETTET

Svipse er en scleroseramt ung mand, som ryger joints og sidder i kørestol. Og så er han fiktiv. Han er nemlig hovedpersonen i *Spasserspillet*, et digitalt spil, som er tilgængeligt på nettet.

Ifølge foreningen foregår spillet i en nær fremtid, hvor Danmark er blevet "ensrettet og frikadelle-gråt," og hvor de mennesker, som ikke passer ind, indespærres i "gotiske behandlingshjem".

Spillet er lavet af Lars Holm Sørensen for Sammenslutningen af Unge med Handicap og tilgængeligt på foreningens hjemmeside. Lars Holm Sørensen er selv svagtseende og aktiv i SUMH. Ideen er, at karaktererne er baseret på stereotype fordomme om handicap, men fortælles med humor og et glimt i øjet.

 SUMH.DK

? Vidste du... at den sportslige betydning af ordet handicap er den oprindelige? Det kommer fra engelsk hand in cap ('hånd i hue') og henviser til fx en konkurrence, hvor de dygtigste får dårligere vilkår.

Kilde: Ordbog over det danske sprog

Foto: Colourbox

Din stemme tæller

HANDICAP OG VALGDELTAGELSE

Når man fylder 18 år, får man også adgang til at stemme. Og dermed muligheden for at øve indflydelse på den retning, samfundet skal tage. Men mange mennesker med en funktionsnedsættelse har svært ved at bruge deres stemmeret og dermed udnytte deres demokratiske rettigheder.

Det skriver Center for Ligebehandling af Handicap i deres seneste årsberetning. Centret har i 2008 haft

fokus på valgdeltagelse, demokrati og medborgerskab og fortsætter indsatsen her i år. Op til valget til Europaparlamentet udgav de fx informationsmaterialet *Din stemme tæller*, der rettede sig til udviklingshæmmede, og også i forbindelse med kommunalvalget i november vil centret have fokus på tilgængelig kommunikation.

Foto: Colourbox

Ungdomspiloterne

SJÆLDNE HANDICAP

Hvordan er det at være ung og have et sjældent handicap? Spørger man de unge selv, er svarene meget forskellige. Men alle kunne godt have brugt mere kontakt til lige-stillede i den svære overgang fra barn til voksen. Det er baggrunden for, at Center for Små Handicapgrupper har iværksat Projekt Ungdomspiloter.

I projektet lærer unge (18-30 år), der selv har en sjælden diagnose, at holde foredrag om det at være ung og 'sjælden' og at vejlede andre unge og deres familier omkring overgangen fra barn til ung/voksen.

Kontaktperson: Jacob Brønnum, tlf. 33 36 01 34

Sundhed for unge

KONFERENCE

Sundhed og forebyggelse er også vigtigt for børn og unge med handicap. Men hvordan sikrer vi, at børn og unge med handicap får samme adgang til god sundhed som alle andre?

På en konference 29. september 2009 bliver der stillet skarpt på udfordringerne. Der sættes særligt fokus på kost, motion, træning og udvikling samt sammenhæng i indsatserne.

Det er Danske Handicaporganisationer og Sammenslutningen af Unge Med Handicap, som afholder konferencen.

Drømmejobbet

NY HJEMMESIDE

Hvordan finder man sit drømmejob som ung med udviklingshæmning? Det giver en ny hjemmeside nogle gode input til. Hjemmesiden henvender sig til unge på den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse og giver ideer til job på det almindelige arbejdsmarked.

På hjemmesiden kan unge med udviklingshæmning læse forskellige jobhistorier som inspiration til selv at få et job med løntilskud på det ordinære arbejdsmarked. Det er Landsforeningen LEV, som står bag hjemmesiden.

KOMMENTAR

Af Isak Kornerup
Houe
formand for SUMH,
Sammenslutningen
af Unge Med
Handicap

Når båndet knækker

Alle de handicapvenlige boliger var 'belejligt' samlet på én etage. Man tænkte vel, at vi kørestolsbrugere kunne have stor glæde af at diskutere dæktryk.

Nogle gange knækker båndet. Eksempelvis da jeg, som er kørestolsbruger, skulle flytte til Århus for at studere og derfor skulle finde en lejlighed. Det gik ellers så godt, fra jeg henvendte mig til kollegiekontoret, som havde udmærket styr på hvilke almindelige ungdomsboliger, jeg kunne bruge, til hvordan jeg skulle have dispensation, så jeg kunne få en toværelses. Jeg var faktisk ganske imponeret! Og boligforeningen, jeg blev henvist til, havde lavet tidssvarende ungdomsboliger, hvor der naturligvis også var lejligheder til dem, der har et handicap. Forbilledligt! Men så knækkede båndet: Alle de handicapvenlige boliger var 'belejligt' grupperet på fjerde sal – man tænkte vel, at vi kørestolsbrugere og gangbesværede ville have stor glæde af at diskutere dæktryk, og hvad man nu ellers måtte forestille sig, at vi havde til fælles (!)

Jeg nævner ikke dette eksempel for at finde håret i suppen. Faktisk kan man desværre sige, at jeg i dette tilfælde var 'privilegeret', at der var nogen, der ville hjælpe mig og vidste, hvad der duede. At der overhovedet var tænkt på at gøre almindelige boliger tilgængelige for unge med handicap er, ved jeg af erfaring, heller ikke nogen selvfølge – selvom det burde være det. Jeg nævner eksemplet, fordi det illustrerer, hvor let mennesker med handicap bliver en eftertanke, nogen vi i bedste fald 'i øvrigt skal have med', men som ender i en specialforanstaltning, en ekstra etage klasket oven på de andre, en mini-institution midt ude i 'normaliteten'.

Det er ikke den ligestilling, som vi med FNs handicapkonvention har forpligtet os til at sikre. Unge med handicap har sådan set ikke mere til fælles, end at de er unge! Mennesker med handicap er lige så forskellige som alle andre. Vi er forskellige, når vi skal vælge, hvor vi vil bo, hvad vi vil læse, beskæftige os med i fritiden og så videre. Inklusion og ligestilling handler netop ikke om at lave store eller mindre 'specialanordninger' ved siden af det 'normale'. Inklusion er at tænke handicap ind, dør om dør (i både direkte og overført betydning), når man planlægger nye boliger, kollegier, uddannelser, fritidstilbud – faktisk nærmest i alt, hvad man gør!

Inklusion sikres ikke ved, at nogle få 'tænker handicap', og alle andre så kan gå videre med business as usual. Det opnås ikke ved, at vi laver et lille parallelsamfund med specialordninger, specielle fritidstilbud, boliger, og jeg skal komme efter-dig, men ved at vi tager princippet om det, der er blevet kaldt sektorsvar, alvorligt. Altså at hver sektor – boligsektoren, sundhedssektoren, arbejdsmarkedet osv. – påtager sig at sørge for, at mennesker med handicap altid er tænkt ind. Det kræver, at vi minder hinanden om, at vi er forskellige – og at mindst 10 % af Danmarks befolkning også er forskellige på den måde, at de har nogle specielle behov, som der skal tages hensyn til. Men som i øvrigt har lige så forskellige ønsker for deres liv som alle andre.